

Інна Анатоліївна Шимко – студентка III курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Віктор Миколайович Кисельов** – старший
викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ТРАСОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У сучасних умовах науково-технічного прогресу кримінальне судочинство неможливе без використання досягнень природничих, технічних, економічних та інших наук і використання знань спеціалістів, які прийнято називати «спеціальними знаннями». Можливості використання спеціальних знань у судочинстві далеко не вичерпані, що пояснюється не лише розвитком методів дослідження різноманітних об'єктів, а й недостатнім використанням сторонами всіх можливостей, які надаються їм законодавством.

Вчинення багатьох злочинів супроводжується певними змінами у навколишньому оточенні. Такі зміни прийнято називати слідами злочину. Слід являє собою відображення злочинних дій, окремих елементів кримінального правопорушення. У криміналістичному розумінні цінність слідів обумовлена існуючою залежністю між злочином та його відображеннями (слідами). Дослідження слідів має важливе криміналістичне значення, оскільки допомагає встановити знаряддя злочину, отримати відомості про злочинця, визначити механізм злочинної події (1).

Трасологія – це галузь криміналістичної техніки, яка вивчає теоретичні основи слідоутворення, закономірності виникнення слідів, що відображають механізм вчинення кримінального правопорушення, а також розробляє рекомендації щодо вивчення, вилучення та дослідження слідів з метою встановлення обставин, що мають значення для розслідування (2).

Традиційно трасологія вивчає сліди як матеріально-фіксовані відображення зовнішньої будови одного об'єкта на іншому (сліди-відображення). Сліди-відображення виникають внаслідок взаємодії двох об'єктів і мають достатньо широке розповсюдження: це сліди рук людини, ніг, взуття, зубів, транспортних засобів, знарядь та інструментів тощо. У трасології сліди класифікуються за різними підставами. Залежно від роду слідоутворюючих об'єктів виділяють сліди людини, сліди тварин, сліди предметів. Стосовно конкретних слідоутворюючих об'єктів, то найчастіше зустрічаються сліди рук, ніг, зубів, транспортних засобів, знарядь злочину та інструментів. Залежно від механізму утворення слідів розрізняють сліди об'ємні та поверхневі; статичні й динамічні; локальні та периферичні (1).

Дактилоскопія – це галузь криміналістичної техніки та розділ трасології, що вивчає властивості та будову папілярних візерунків з метою їх використання для ототожнення особи під час розслідування кримінальних правопорушень (2).

Сліди рук людини на місці події зустрічаються значно частіше, ніж будь-які інші сліди. Вони мають важливе криміналістичне значення, оскільки у них міститься інформація, за допомогою якої можна встановити конкретну людину.

Криміналістичне значення папілярних візерунків визначається їх найважливішими властивостями: індивідуальністю; відносною стійкістю (протягом усього життя людини будова папілярного візерунка не змінюється); відновлюваністю (при пошкодженні верхнього шару шкіри узорі відновлюються в своєму колишньому вигляді); здатністю відображатися на предметах; можливістю класифікації папілярних візерунків (що успішно використовуються у боротьбі зі злочинністю). Підставою для поділу папілярних візерунків на типи є малюнок центральної зони. Залежно від кількості потоків папілярних ліній, форми внутрішнього малюнка, кількістю дельт розрізняють три основних типи папілярного візерунка: дуговий, петльовий та завитковий (1).

Сліди ніг і взуття – це відбитки морфологічних особливостей будови ніг, шкірного рельєфу (або рельєфу підошви взуття). Види слідів ніг (взуття) поділяються на об'ємні (утворюються на поверхні ґрунту) і поверхневі (видимі, невидимі), статичні та динамічні. Об'єктом трасологічного дослідження можуть бути сліди ніг людини, сліди взуття і доріжка слідів. Доріжка слідів ніг – це група слідів ніг людини, яка складається з кількох (три і більше) послідовно розташованих відбитків босих ніг або взуття. Елементи доріжки слідів ніг: лінія напрямку руху; лінія ходьби; довжина кроку; ширина кроку; кут розгортання стопи. Доріжка слідів ніг має діагностичне значення (дозволяє дійти висновку про напрямок, швидкість і характер пересування, зріст, стать, фізичний стан і приблизний вік, фізичні вади) (1).

У протоколі слідчого огляду зазначається: місце і час виявлення слідів; на якій поверхні вони виявлені (пісок, глина, сніг, асфальт тощо); вид сліду (об'ємний, поверхневий); форма (сліди черевиків, чобіт, босі ноги); розміри сліду; індивідуальні особливості підошви; дані вимірів елементів доріжки слідів; спосіб виявлення і фіксації сліду; спосіб вилучення сліду та його упаковка. Сліди ніг (взуття) фотографуються за правилами масштабної зйомки. Доріжка слідів фотографується способом лінійної панорами.

Сліди знарядь злочину – це сліди, залишені різними засобами, які використовувалися злочинцем для відкриття сховищ і руйнування перепон. Сліди знарядь злочину поділяють на такі види: сліди натискання, сліди ковзання (тертя), сліди різання, розпилу, розрубів і свердління.

Залежно від умов слідоутворення вони можуть бути об'ємними та поверхневими, статичними і динамічними. Сліди знарядь злому та інструментів виявляють на зламаних вікнах, дверях, проламаних підлогах або стелях, на замикаючих пристроях (1).

Під зломом розуміється проникнення зі злочинною метою в замкнене приміщення чи сховище шляхом виведення з ладу замикаючого пристрою, руйнування стін, підлоги, стелі або інших перешкод. Знаряддя злому – це будь-який твердий предмет (металевий прут, лом, труба, сокира тощо), який може бути використаний для подолання перешкод. Залежно від об'єкта злому та інших обставин злочинці застосовують різні знаряддя злому, які можуть бути класифіковані наступним чином: 1) знаряддя, спеціально призначені або пристосовані для злому (відмички, ломик «фомка», «гусяча лапка», «балерина» тощо); 2) знаряддя побутового та виробничого призначення, що застосовуються для злому (молотки, сокири, стамески, дрилі, зварювальні апарати тощо); 3) предмети, які випадково опинилися на місці події (металевий прут, обрізок труби, смуга заліза, каміння, гілки дерева тощо) (4).

Фіксація слідів здійснюється за загальними правилами у протоколі слідчого огляду, де відображається, що зламано, з якого матеріалу виготовлено цей об'єкт, де він розташований, які на ньому пошкодження, їх розміри, контур, форма, механізм утворення, вид слідів, наявність в них сторонніх речовин тощо. Сліди знарядь злому та інструментів необхідно сфотографувати за правилами масштабної зйомки. Дослідження слідів знарядь злому та інструментів дозволяє з'ясувати механізм злому, навички злочинця, встановити групову належність знаряддя, яке було застосовано, або ідентифікувати його (1).

Сліди транспортних засобів – це сліди, які відображають зовнішню будову частин транспортного засобу: сліди-відображення (сліди коліс на ґрунті); предмети, що відокремилися від транспортного засобу (частки фарного скла); речовини (плями мастила).

Колісний транспорт залишає сліди статичного походження – сліди кочення, а під час різкого гальмування утворюються сліди динамічного походження – сліди гальмування. Сліди автотранспорту залишаються у вигляді відбитків протектора. Вони можуть бути об'ємними (на снігу, глині, іншому ґрунті) і поверхневими (на асфальті). За слідами транспортного засобу можна визначити: групову належність (тип, марку, модель); ототожити транспортний засіб або його частину; встановити деякі обставини розслідуваної події (напрямок руху, довжину шляху гальмування, швидкість гальмування, механізм і характер ушкоджень та ін.). У протоколі слідчого огляду необхідно зазначити: місцезнаходження слідів і час їх виявлення; вид і стан ґрунту або покриття дороги, де виявлено сліди; вид слідів (об'ємні, поверхневі); кількість слідів, їх розташування між собою; ширину

кожного сліду; глибину об'ємних слідів стосовно поверхні дороги; розмір колії; форму малюнка протектора шин, їх розміри, індивідуальні особливості; довжину сліду одного оберту колеса; довжину шляху гальмування; ознаки напрямку руху; ознаки шляху гальмування і ступінь його відображення (1).

Здійснення завдань кримінального судочинства нерозривно пов'язане зі встановленням істини у кожному кримінальному провадженні. Тільки на основі всебічного дослідження події злочину можливо визначити роль всіх причетних до нього осіб і з'ясувати обставини його здійснення. Одним з основних джерел доказів, які використовуються при розслідуванні злочинів, є матеріальні сліди. Отже, важливо не лише зібрати сліди злочину, а й отримати з їх допомогою необхідну для розслідування інформацію. Трасологічні дослідження мають важливе криміналістичне значення, оскільки допомагають встановити знаряддя злочину, одержати відомості про злочинця, визначити механізм злочинної події.

Література

1. Криміналістика: підручник для студентів юрид. спец. вищих закладів освіти / Глібо В. М., Дудніков А. Л., Журавель В. А. та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. 684 с.
2. Удовенко Ж. В. Криміналістика: конспект лекцій / за ред. проф. В. І. Галагана; Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 319 с.
3. Експертизи у судочинстві України: наук.-практ. посібник / С. Б. Бойченко та ін.; за заг. ред. В. Г. Гончаренка, І. В. Гори. Київ, Академія адвокатури України; Юрінком Інтер, 2015. 502 с.
4. Мультимедійний підручник «Криміналістика»: Національна академія внутрішніх справ. URL : <https://arm.naiu.kiev.ua/books/kriminalist/lections/>.